

ВАРНЕНСКИЯТ ВЛАДИСЛАВ С ЦЯЛОТО СИ СЪРЦЕ И ВОЛЯ

ТЕКСТ: НАТАЛИЯ БОЯДЖИЕВА, СНИМКИ: АРХИВ

Варненци често произнасят името на полския крал Владислав Варненчик, без дори да се замислят – има квартал на негово име и красив булевард. Но мен за дълго ме плени романтичният образ на младия християнски крал, яхнал белия си жребец, в устремна атака с меч в ръка...

През 60-те години на XV век по улиците на Краков плъзва слухът, че в града е пристигнал един около четиридесетгодишен францискански монах. В аскетичния му облик мнозина разпознават някогашния млад владетел, изчезнал при Варна, Владислав III. Не се знае защо е дошъл, нито какво иска, но се е върнал. Легендата възниква в резултат на това, че смъртта му не се приема дори от полската делегация, отпътувала за султанския двор след битката. Хората имат нужда от тази легенда – паметта на храбрия юноша – крал ще живее вечно.

„И вопли, и горко ридание, и Търново чер мрак покри“ – горестно разказва летописецът за падането на Търново под турска власт. Този черен мрак в скоро време покрива цялата българска земя и продължава да пълзи на запад...

В това време Франция и Англия са заети със Стогодишната война /1337 – 1454/. Немският император Фридрих Хабсбург търси влияние в Унгария и Полша. Венеция и Генуа продължават своето съперничество за влияние в Източното Средиземно море. Чехия е изтощена от хуситските войни, а Полша – от вътрешни междуособици и набезите на Тевтонския орден. Дори в тези напрегнати съдбоносни години византийските управляващи не успяват да укрепят вътрешнополитическото си единство, а се изтощават във взаимни вражди за надмощие. Разединени и изтощени от вътрешни размирици и борби за власт, европейските държави не оценяват заплахата и не намират сили да се обединят и прогонят османските турци отвъд границите на Европа. В тази сложна международна обстановка и надвисналата турска опасност, обнадеж-

ден от победите на Янош Хуняди, папа Евгений IV тържествено обявява с акт /була/ от 1 януари 1443 г. към всички християнски страни подготовката на антиосмански поход, като обещава на участниците обширни земи за разпространение на католичеството там и опрощаване на греховете. Подготовката за военната кампания на християните започва със сключването на договор между Унгария и Полша за обща борба срещу нашествениците, по силата на който кралят на Полша Владислав е обявен и за унгарски крал под името Уласло I. С приемането на унгарската корона 16 – годишният юноша- крал прегръща идеята за спасяването на Унгария и прогонването на завоевателите от Европа, както и за завладяването на тяхната столица Одрин.

ШАНКО АПОСТОЛОВ

директор на Парка –музей
„Владислав Варненчик“

Обърнахме се за коментар за тези размирни времена към Шанко Апостолов - директор на Парка –музей „Владислав Варненчик“ почти от неговото създаване.

Г-н Апостолов, във вашата популярна брошура, посветена на Варненската битка през 1444 г. Вие говорите за недалновидната политика на балканските владетели по отношение на османската цел – завладяване на народите и държавите чрез разединение. Това характерна черта ли е за балканските народи – неспособността да се обединят пред лицето на общата опасност и да ѝ дадат отпор?

Ш. А. - Западните християни също не могат да се обединят. И за Европа, и за Балканите е характерно феодалното разединение и раздробеност в този период. Балканските държави /Византия, България, Сърбия/ воюват една срещу друга и търсят помощта на турците в тези междусобни войни. Те охотно им я дават и като идват в Тракия и виждат плодородните полета, не им се иска вече да се върнат. Те търсят плодородни земи за завоюване. И докато балканските феодални държави са разединени, младата турска феодална държава е силно централизирана. Всичко е поставено в услуга на завоевателната ѝ политика – и най-вече фанатизмът. Те се стремят към една цел – териториално разширение, завоюване на нови земи и разпространение на мюсюлманската религия. Заедно с върхушката – султана и неговите приближени – цялата тази система удря в една цел – завоевателната политика.

И това е причината за успеха им?

Ш. А. - Да, това е. Енгелс казва, че няма друга такава военна сила, която би могла да stre турците в този момент. Турската сила е била най-голяма тогава...

Унгарският историк Шандор Йозе говори в своето изследване „Варненската битка“ за буферната зона, в която попада и нашата страна. Тя е трябвало да защити средноевропейските страни от турските набези.

Ш. А. - Шандор Йозе си има своя гледна точка. Не знам доколко е съвсем точно това понятие „буферна зона“, но това

е вярно, че ние служим като такава зона преди нахлуването на турците в Унгария. Целта на унгарците е, изтласквайки турците от Балканите, да спасят най-вече Унгария. И ако тези походи бяха успешни, щяхме да спечелим и ние като народ и държава, и целият Балкански полуостров. Унгарската държава е тази, която поема тежестта на турския удар срещу Европа. Нито унгарската, нито която и да било друга държава може със собствени сили да устои на този удар, затова Унгария търси сближаване със съседните народи. Не казвам „държави“, защото официално никоя държава не се отзовава на нейните призови за помощ, но представители на отделните народи се отзовават и участват и в двата похода. Така че Унгария е била принудена от обстоятелствата да спаси себе си и чрез тази своя акция /това е фактически една Унгарско-турска война/ - да изгони османците от Балканите и по този

начин би могла да спаси и балканските народи от турското робство.

Известно е, че София е освободена по време на първия поход през 1443 г., но за кратко. Докога?

Ш. А. - До средата на декември. Кръстоносците идват през сръбска територия, навлизат в българските земи като освобождават българските градове – казвам български, защото те са български – Ниш, Пирот, София и достигат до Златица. Целта е да се премине през Златишкия проход, да се прекоси Тракия и да се удари Одрин, който тогава е турска столица. Но настъпва тежка зима и, независимо че дотогава войските имат победни битки, те са принудени да спрат своя поход, да се върнат и на следващата година да предприемат втори поход. Така че София е освободена през 1443 като за управител на града е поставен един местен владика – българин. Когато

християнските войски се връщат обратно, турците опустошават цялата Софийска област. Този владика е обезглавен, а българското население е подложено на сеч и унищожение. Ето това е горчивият резултат от този поход – пострадва най-много българското население...

Какви са заслугите на полския крал Владислав, наречен по-късно Варненчик, в памет на когото е изграден Паркът – музей?

Ш. А. - Владислав на 16 години е поканен да царува в Унгария. Унгарските магнати /водачи/ виждат, че само при един съюз с Полша биха могли да устоят на турския натиск. И затова поканват младия полски крал да царува в Буда /днешна Будапеща/. Той има определени заслуги в тези два похода, и по-конкретно: той е млад, въдушевен и приема с цялото си сърце, воля и съзнание тази идея за организиране на антитурски поход. И в двата похода е начело на войската – политическият водач е Владислав /истинският е Янош Хуняди/. В това време Полша също е в много тежко вътрешно икономическо и политическо положение. И тъй като полските магнати сами не могат да се справят, те пишат писмо до Владислав като го молят да се върне в Полша и да помогне за стабилизирането на страната. Но Владислав отговаря така: „Аз непременно ще се върна, само обаче след като изгоня турците от Европа“. Виждате колко категоричен е той и колко е вярвал, че ще успее в това дело. С цялото си сърце приема тази идея, неотклонно вярва в нея и загива в борбата за нейното осъществяване. Когато някои участници в похода при влизането в България проявяват жестокост спрямо турското и българското население, той специално се обръща към всички с едно

писмо като ги призовава към човешки отношения. Те грабел и българските църкви, той казва: „Това са наши братя християни, ние трябва да бъдем добри към тях“. Никога не е одобрявал тези изстъпления, а те са белег на всяка една война, те са неминуеми и в днешно време...

Разкажете повече за участието на хуситите и таборитите в битката.

Ш. А. - Таборити и чашници – това са двете крила на хуситското движение. Те са били много добри бойци и затова Янош Хуняди взема 400 хусити като наемни бойци – той знае, че са чудесни войни – смели и изобретателни. Те измислят нов начин на воюване за онова време – устроят техния традиционен вагенбург – укрепление от каруци, разположени в кръг, което е било в тила на нашата християнска армия. Когато тя е разбита, хуситите остават последни и прикриват отстъплението на рицарите. Така всички загиват геройски – до последния боец, заедно с командира хетман Чейка.

Интересно ще е за нашия читател да се потопи във вихъра на битката...

Ш. А. - Историческите източници твърдят, че клането е траяло от сутринта до вечерта на 10 ноември. Надвечер и двете страни са толкова изтощени, че вече не могат да вдигат сабите си. Докато Хуняди напада дясното крило на турската конница в посока към езерото, младият и ентусиазиран Владислав предприема атака в центъра само с 500 отбрани гвардейци. Атаката е устремна. Летописецът казва, че кралят посичал всички неприятелски войници, срещнати по неговия път. С рицарско дръзновение се спуска, водейки своя отряд и се вклинява в еничарския корпус, който пази султан Мурад II. В някои писания се казва, че еничарите нарочно отворили път, за да попадне Владислав в капан. Не се знае дали е било така, но факт е, че той навлиза със своите рицари, достига до могилата и се насочва към султана с цел да го убие. Под могилата обаче един от еничарите – Коджа Хазър се наричал – успява да подсече сухожилията на коня, пада конят, пада и кралят, облечен в тази тежка 25-килограмова броня. Еничарят отмята кралския шлем и със силен замах на ятагана отсича главата на Владислав. Занася я на султана, набучват я на кол и носейки я, контраатакуват срещу неговите рицари. Останали без предводител, те уплашени отстъпват. Еничарите пък са окуражени от своя успех, атакуват и настъпва обрат в развоя на сражението. Докато християнската войска е имала шансове да спечели битката, след гибелта на Владислав тя вече губи инициативата. Янош Хуняди на два пъти прави опити да събере останалите отряди, но вече е късно

– турците са вклинени дълбоко в нашата отбрана. Главкомандващият рицарската армия, виждайки, че не може да спечели битката, за да запази живота на останалите бойци, дава заповед за отстъпление. И тогава той заповядва на чехите да прикрият отстъплението, за да могат останалите части да се оттеглят...

Всички изследователи на Владиславовото дело се възхищават на неговия героизъм и самопожертвователност. Съвсем заслужено той има във Варна един достоен паметник. Каква е историята на музея?

Ш. А. - По време на Кримската война полски легионери, които са били на турска служба, издигат на едната от двете могили – там, където е бил командният пункт на султан Мурад II, доста голям каменен паметник на Владислав. От двете страни на паметника е имало издълбани в камъка стихове на полски. За жалост този паметник стои около една година, след това е разрушен – или от иманяри, или от турците – не знаем точно. Това е първият знак, поставен на мястото на битката. Вече през 1924г. поляци, българи и унгарци поставят гранитния блок в чест на загиналите герои, който се намира сега зад могилата – мавзолей. През 1935 г. е построен символичният мавзолей на краля и се създава мемориалният парк. Комплексът е преустроен през 1964, като мавзолеят е обновен с копие от саркофага на краля от двореца Вавел. В сградата на музея могат да се видят оригинални оръжия и копия на въоръжение от България, Чехия, Румъния и Унгария. Минали години сме имали по 95 хиляди посетители годишно, от които 45 хиляди са поляци. За поляци, унгарци, чехи и хървати този музей винаги е бил една светиня. ■